

Jarosław Drozd

UNIWERSYTET KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO W WARSZAWIE

ORCID: 0000-0002-5589-0763

JAKIM POLITYKIEM BYŁ HELMUT KOHL...

RECENZJA KSIĄŻKI MONIKI M. BRZEZIŃSKIEJ, PT. HELMUT KOHL : PRZYWÓDCA POLITYCZNY, CEDEWU, WARSZAWA 2020, SS. 124

Polacy obiektywnie potrzebują więcej informacji i wiedzy o niemieckich sąsiadach, ich systemie politycznym, państwie i społeczeństwie. Dobra znajomość procesów zachodzących za polską zachodnią granicą i poznanie ukształtowanej narodowo oraz kulturowo specyfiki umożliwi lepszą, racjonalną percepcję wydarzeń zachodzących w RFN. Sąsiadowanie z jednym z najważniejszych państw świata, jego znaczenie polityczne i gospodarcze, tragiczne polskie doświadczenia historyczne i dynamika rozwoju polityki międzynarodowej powodują, że od lat trwa w Polsce ożywiona dyskusja o Niemczech i jest ona stałym elementem debaty publicznej oraz eksperckiej. Jednak przeciętny Polak nie ma w zasadzie pogłębionej wiedzy o tym, jak działa i żyje niemieckie społeczeństwo, jak dochodzą do władzy politycy, jak kształtują się w Niemczech decyzje polityczne i jak zachodzące tam procesy wpływają na polsko-niemieckie relacje dwustronne.

Niewątpliwie potrzebna jest zatem szersza wiedza i pewne głębsze zrozumienie tego wszystkiego co dzieje się w Republice Federalnej Niemiec. Jednym z udanych elementów procesu zwiększania polskiej wiedzy o tym kraju jest publi-

kacja¹ Moniki M. Brzezińskiej przedstawiająca polityczny profil jednego z największych po II. Wojnie Światowej polityków niemieckich – kanclerza Helmuta Kohla. Nazywany ojcem zjednoczenia Niemiec i współtwórcą procesu ewolucji integracji europejskiej działacz CDU był przez 16 lat premierem rządu RFN (1982-1998), przez 25 lat przewodniczącym partii. Kierował polityką państwa niemieckiego w czasie dynamicznych przemian ustrojowych w Polsce i Środkowo-Wschodniej Europie, rozpadu ZSRR, zjednoczenia Niemiec, zakończenia zimnej wojny, stworzenia podstaw procesu rozszerzenia NATO i UE i powstania nowej jakości polsko-niemieckich relacji. Był współkreatorem tych procesów i brał aktywny udział w kształtowaniu polityki światowej.

Autorka książki „Helmut Kohl. Przywódca polityczny” przedstawia i umożliwia nam głębsze poznanie osobowości, stylu, sposobu działania, charakteru oraz rodzaju przywództwa uosabianego przez niemieckiego kanclerza. W przystępny sposób analizuje i pokazuje, jak na jego karierę oraz sprawczość polityczną wpływały różne czynniki i uwarunkowania zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne.

Nie jest to publikacja przedstawiająca całościowy obraz partyjnej i politycznej kariery². Zasadniczym zamiarem Autorki jest przedstawienie tego, co sprawiło, że H. Kohl stał się międzynarodowym graczem politycznym. W jaki sposób potrafił wykorzystać okoliczności systemowe, społeczne, gospodarcze dla osiągnięcia celu? Jakie miał priorytety, co było dla niego ważniejsze: zjednoczenie Niemiec, czy międzynarodowe umocnienie/pozycjonowanie RFN? Czy jego polityka była wyrazem realizacji swoistej wizji, przemyślanej strategii czy być może kwestią przypadku?

Wreszcie jak to się stało, że z prowincjonalnego polityka (w relatywnie mało ważnym kraju federalnym - Nadrenii - Palatynacie) uważanego za niezbyt łatwego i kompetentnego działacza CDU, obśmiewanego w karykaturach i skeczach (nazywanego „gruszka”, „gruszkopodobny”!), krytykowanego za prowincjonalizm, używanie nadreńskiego dialektu, brak międzynarodowego obycia oraz znajomości języków obcych wyrósł wielki polityk i mąż stanu, kanclerz zjednoczenia, polityk światowego formatu?

Dobrze napisana publikacja przynosi nam odpowiedzi na te pytania. M.M. Brzezińska czyni to w sposób skrupulatny, sugestywny i oparty na dobrej metodologii. Pokazuje jak przebiegał rozwój człowieka i polityka, który w sprawczy i skuteczny sposób, wykorzystując inteligencję emocjonalną, determinację, wiedzę,

1 Monika M. Brzezińska, *Helmut Kohl : przywódca polityczny*, CeDeWu, Warszawa 2020, ss. 124. Autorka od wielu lat aktywnie uczestniczy w naukowych i społecznych polsko-niemieckich kontaktach. Jest zaangażowana w ponadgraniczny dialog wspólnot chrześcijańskich.

2 W RFN ukazało się ponad 15 różnego rodzaju biografii H. Kohla.

odpowiedzialność, system wartości, dyscyplinę, zdolność współpracy z ludźmi osiągnął tak wiele jako polityk niemiecki, europejski oraz światowy. Pokazuje, jak na prawie 20 lat stał się przywódcą i przewodnikiem Niemców.

Skuteczność oznaczała w jego przypadku również łatwość poszukiwania i zawierania kompromisów oraz decyzyjną bezwzględność połączoną z umiejętnością prowadzenia zakulisowych rozgrywek. Można przypuszczać, że nie obca była mu myśl polityka Renesansu Francesco Guicciardini: „Mnie również wielokrotnie wypadło szukać pomocy osób, do których byłem jak najgorzej usposobiony, one zaś, przekonane, że jest przeciwnie, albo przynajmniej nie domyślając się prawdy, oddały mi usługi z całą gotowością”³.

W realizowanej drodze politycznej H. Kohl zdawał się być bliskim bliski filozoficznym poglądom Maxa Webera szczególnie w odniesieniu do pojęcia „Macht” i „Machtpolitik”. Autorka akcentuje jednocześnie znaczenie przywiązywane przez H. Kohla do wartości chrześcijańskich⁴, socjalnych i konserwatywnych. W tym duchu dążył on do reformy partii i „moralno-duchowej odnowy narodu”. To właśnie na tych wartościach szczególnie mu zależało. Przeprowadzenie reformy CDU ułatwiło Kohlowi późniejsze funkcjonowanie na szczęcie kanclerza RFN i skuteczną realizację polityki wewnętrznej i międzynarodowej RFN. U szczytu swojej politycznej kariery znormalizował stosunki polsko-niemieckie, podpisał „Traktat 2 + 4” regulujący międzynarodowy status państwa niemieckiego, zjednoczył Niemcy osiągając swoje cele w duchu pokojowego dialogu i nie przelewając krwi. Jak pisze Autorka „sprawdził się, jako strateg i charyzmatyczny przywódca”.

W części monografii poświęconej „środowisku międzynarodowemu” w którym, i z którym, działał H. Kohl zabrakło mi strony tekstu o jego ogromnej zdolności do ewolucji stanowiska i gotowości podjęcia ryzykownych decyzji w kontekście polskim. Składając w listopadzie 1990 r. oficjalną wizytę w Polsce na zaproszenie rządu Tadeusza Mazowieckiego kanclerz twardo prezentował w rozmowach z polskim premierem i prezydentem (W. Jaruzelskim!) tezę niemieckiej doktryny prawnej o dalszym istnieniu Niemiec w granicach z 1937 r. Skonfrontowany z upadkiem muru berlińskiego, kryzysem w NRD, dynamiką zmian międzynarodowych, już w kilka tygodni później umiał rozpocząć stopniową zmianę swego stanowiska wobec Polski. Uznał ostatecznie granice i kształt terytorialny RP, rozpoczął szeroko zakrojoną polsko-niemiecką normalizację opartą na poszukiwaniu wspólnoty in-

3 Francesco Guicciardini, *Uwagi*, s. VI, *Przegląd Polityczny*, nr 187-188 2024 r.

4 H. Kohl był wierzącym katolikiem. Istotne znaczenie miało środowisko rodzinne, a religia odegrała ważną rolę w jego systemie wartości. Wątek ten miał znaczenie w procedurze nadania niemieckiemu politykowi doktoratów „honoris causa” przez Katolicki Uniwersytet Lubelski w 1989 r. i Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu w 2000 r.

teresów. Dokonał znaczącego przewartościowania uznając, że Polska i Niemcy nie unikną pewnego szczególnego obowiązku współdziałania na rzecz i dla całej Europy. Stanowią one bowiem integralną i nieusuwalną część europejskiej tożsamości mając istotny wpływ na jej zmiany i dynamikę.

Kancelarz nie uniknął jednak również błędów, jakim np. stała się kontynuacja niemieckiej polityki wschodniej SPD (Ostpolitik) w postaci podzielanej przez wszystkie rządy RFN po 1969 r. wiary w pokojowy dialog z Rosją/Federacją Rosyjską. Oparta na tym założeniu polityka stabilizacji i obłaskawiania Moskwy, wsparta gigantycznym importem surowców z Rosji zabezpieczającym gospodarczy wzrost i dobrobyt społeczeństwa niemieckiego doznała znaczącej porażki jeszcze za życia Kohla w 2014 r. W pięć lat po jego śmierci zakończyła się w 2022 r. katastrofą w postaci pełnoskalowej wojny rosyjsko-ukraińskiej.

Generalnie trzeba jednak stwierdzić, że monografia jest solidnie przygotowana, a wysiłek badawczy włożony w jej powstanie zaowocował tekstem zasługującym na wysokie uznanie recenzenta i godnym polecenia P.T. Czytelnikom. Na odnotowanie zasługuje wykonana przez Autorkę niezwykle obszerna kwerenda źródłowa, której efekty widoczne są w świetnie napisanej publikacji.

Omawiana książka jest ciekawą i przydatną merytorycznie pozycją dla środowisk zajmujących się problematyką nauki o polityce, stosunków zagranicznych, niemcoznawstwem, filozofią, doktrynami politycznymi, naukami społecznymi oraz szeroko pojmowanym procesem rozwoju osobowości politycznych w czasach geopolitycznych transformacji społeczno-ustrojowych i integracji międzynarodowej.